

Učiteljski Tovariš

Glasilo avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva.

Vsebina: Najemniki. — Kako se je Pepeluharjev Nace za službo priporočal. — Šola naj ne bo občinski pašnik. — Učiteljski pravnik. — Dopisi. — Društveni vestnik. — Vestnik. — Uradni razpisi učiteljskih služeb. — Listnica nredništva.

Najemniki.

Zadnje čase so uvideli klerikalci, da se jim trdnjava daje. Od vseh strani so to trdnjavo napadli do sedaj mirni sovražniki. Klerikalci pa navajeni samo zapovedovanja, niso bili zmožni se sami vojskovati brez zaveznikov. Za denar pa se dobi vse. Iz več posvetnih stanov so dobili in najeli razne pohabljene generalčke, ki so se jim prodali z dušo in telesom. Sedaj so se oddahnili nekoliko videvši, da so ti plačani generalčki, tudi s pomočjo zlatega boga, potegnili za seboj nekaj močicev manjše šarže, s katerimi se je popolnila ta pisana armada.

Poveljnika I. plač. razr. in nespremenljivega značaja je dal odvetniški stan; iz obrtniškega kroga so tudi zraven in tudi iz učiteljskega stanu so se rekrutirali, kateri pa seveda služijo v ti armadi bolj za „purše“. In taka vojska, spolnjena še s kaplanskimi pobočniki, se je spustila v naprednjaške vrste, katerim pa se ni zgodilo do sedaj še ničesar hudega.

Kako se je Pepeluharjev Nace za službo priporočal.

Resnična dogodba iz devetnajstega stoletja. Zapisal Ivan Ivanovič.

„Jaz Vam pa rečem, možje! Glavna stvar je, da mora naš prihodni učitelj znati dobro orgljati.“

„Dobro! dobro! gospod!“ prikimajo vsi.

„Jaz pa vendar mislim, gospod župnik, da mora znati oni učitelj, katerega bomo postavili v našo šolo, zraven orgljanja tudi drevesa cepiti, presajati in tako naprej,“ pristavi bolj tiho oče Andrejce.

„Je že prav, ali kakor sem rekel: prva in poglavitna stvar je orgljanje, drugo se ob sebi razume! Brati in pisati bode že naučil Vaše paglavce in če jih slednjič tudi dosti ne bo, za to bodo vsejedno v nebesa prišli in živeli bodo ravno tako lahko kakor Vi, ki tudi ne znate ne brati ne pisati!“ pripomni bolj jezno župnik.

„No, možje, mislim, da ne bomo nasprotovali gospodu fajmoštru,“ se odreže povešenih očíj Suknarjev Tinče.

„Oh, tega pa ne!“ zamrmrajo ostali.

„Današnje sejo sklenem! In kakor sem Vam rekel, pri tem ostane! Kadar nas bode kdo prišel prosit za

Učiteljski uhajači združili so se v dosego večjih in junaških uspehov v „Slomškovo zvezo“, ki se pa hoče, čeravno ločena od učiteljstva, imenovati učiteljska zveza.

Faktično pa je ta zvezica zveza duhovnov in le nekaj učiteljev in učiteljic, kateri pa so v veliki manjšini nasproti prvim. Zato se mora odrekati odločno, da bi bila ta zveza zasnovana v prospeh šolstva in učiteljstva, temveč v nasprotni namen, da potisne šolo in učiteljstvo nazaj v konkordatsko dobo. — Duhovniki, na čelu s škofom zahtevajo očitno, brez prikrivanja: „Vsi učitelji v šolah bodo pod cerkvenim (recte farovskim) nadzorstvom. Nadzorniki cerkvene pokrajine bodo imenovani na predlog (kanonikov, prelatov itd.)“ Te besede so bile uveljavljene za časa konkordata, prave sužnosti učiteljstva, in danes jih predrzno kličejo vsi sovražniki šole in učiteljstva zopet v veljavo. Vendar pa ti famozni Slomškarji nimajo prav najmanjšega ugovora tem besedam in so jih celo v svoj program vzeli, natisnivši jih v svojem glasilu „Sl. Učitelj“ I. let. str. 19. Tedaj zopet nazaj v konkordatsko šolo, no — lepa hvala! V svojem glasilu namigavajo tuintam, da se to ne more zgoditi in se zgodilo ne bode.

službo, recite mu vsi, da jo dobi, če zna dobro orgljati, drugače ne! Ste slišali?“

„Smo, smo, gospod župnik!“

„Dobro torej! Podkrižajte tukajle to-le in hodite!“ —

„Z Bogom, gospod župnik! Z Bogom, gospod fajmošter! Z Bogom!“

Po preteku treh dnij je stalo v uradnem listu:

„Razpisuje se nadučiteljsko mesto v Grumpljovji, s prostim stanovanjem in s postavnimi dohodki. Prošnje je vlagati do 27. svečana.“

„Mati! Mati!“ . . . privpije bosonog in skrajno zamenarjen deček v nizko, zakajeno sobo Suknarjeve hiše v Grumpljovji.

„Kaj Ti pa je, da kričiš, kakor sestradana vrana?“ — vpraša ga precej trebušnata, z zamazanim predpasnikom prepasana in bosonoga žena, boljša polovica znane Tinca.

„Mati, nek gospod so tu zunaj! Pa kako so čudno oblečeni! — Čisto črao, roke imajo tudi črne! — Pa na glavi imajo ravno tak klobuk kakor naš gospod fajmošter! — Pa za Vas prašajo!“ — odreže se pihaje deček.

Mi pa pravimo, če bi bili vsi, ali vsaj večina učiteljev tako otroško politična, kakor so brumni Slomškarji, gotovo beremo v 14 dneh v „Slovencu“ naslednji brzovjav: „Vse šolske postave iz l. 1868 razveljavljene. Konkordatska šola zagotovljena“. Zraven pa opomba uredništva: „Po več krajih že stoje grmade in vislice za trdovratne napredne učitelje. Luka Jelenc in Jakob Dimnik že bingljata med zemljo in nebom, drugi pridejo vsi na vrsto. Jaklič, Slapšak i. dr. so danes popoldne že pritrkavali, R. bode zvečer že nosil na mizo. Učiteljica F. že ves dan snaži kuhinjsko posodo v župnišču. Slava katoliškim poslancem!“

Mi bi se sicer s to zvezico niti ne pečali, ko bi ne bili pri hazard igri, katero igrajo ti lahkomisleci, neposredno tangirani. Tako pa, če igro izgube, plačali bodemo tudi mi. Prav zato in zaradi ničesar drugega si dajemo opraviti s to zvezico.

Takoj, ko se je zasnivala, mencali so si roke navihani klerikalni petelini, češ, proti učiteljstvu smo že „zašancani“, proti njim že stopajo janičarji. Zastava je bila tako vabljuje barve (Slomška so naslikali nanjo), da se je bilo nadejati, da bodo kar trumoma vrela bojovníki pod njo. Ali, slovenski učitelj je že zbujen! Iz naših vrst so stopili samo taki, ki jim je resnično prav malo mar za šolo in učiteljstvo, temveč, se le radi obešajo za suknje, ker to včasih — nese. Odkritosrčno povedano, ločili so se neučitelji od učiteljev.

Kako pa se kaj godi tem usmiljenja vrednim vojščakom? Prav slabo. Odločilne besede nimajo nobene, odločajo le gospodje sodrugi kateheti, samo ime dajejo ti slamnati zvezanci. Mi jih pa pomilujemo iz dna svojega usmiljenega srca!

To so najemniki v hiši bogatina, kateremu se morajo slepo pokoriti, da jih ne zažene čez prag.

Ta obskurna zvezica se niti primerjati ne da z našo impozantno „Zvezo“, pri kateri smo sami učitelji in učiteljice.

To je naše ognjišče, naš dom, v katerem gospoda, govorimo in odločamo sami! Res jim njih zavezniki strežejo na vse mogoče načine, vendar kaj pomaga, na-

jemniki ostanejo za vselej, brez vse svobode. Zavezniki jim šepetajo na uho lepe in vabljuje obljube, kakor kakšnim lahkovernim zaljublencem, trdeč, da se gre le za krščansko šolo. In ti siromaki jim verujejo, in opojeni od teh obljub kar tremolujejo od prihodnje sreče, ki je prava fatamorgana. Spoznali bodo to „časo opojnosti“ šele — pod zvonikom!

Koliko veljajo ti učitelji v šolskih zadevah, pojasni nam sledeče:

Učitelj Slapšak je bil na II. kat. shodu v šolskem odseku. Na tem shodu so govorili o šolstvu nepoklicani ljudje s tako pravico in strokovnim znanjem, kakor je kritikoval čevljarček Apelovo sliko. Redovnim učiteljem so peli samo slavo in hvale in tudi nedavnemu učiteljstvu. Slapšak pa je ponižno, kakor se spodobi krščansko katoliškemu učitelju, opomnil, „naj se ne hvali preveč redovne šole, ker s tem pada senca na druge šole, ki tudi dobro delujejo“. In kaj so mu zabrusili v obraz?! „Tukaj se ni govorilo o drugih kakor o redovnih šolah!“ Posvetno učiteljstvo je tedaj delalo samo „štafažo“, če ni bilo govora o drugih javnih šolah.

Že sedaj, ko vas love, vam tako špičastega ovsamole, kaj bode šele, ko se bode zanjka zadrgrnila okoli vratu?!

Pomembno je tudi, kako se je vršil ustanovni shod te zveze. Za zapisnikarja (o kolika čast!) sta bila izvoljena učitelj in učiteljica (Živio-klici). Jaklič je govoril: „Da se bodemo za katoliška načela bojevali tudi na polju vzgoje in omike. (Slava-klici). Pozdravljeni vi naši sotrudniki (Bog ve, ali je bil iz Čemšenika sotrudnik zraven) pri vzgoji in pouku . . . da hočete z nami delovati za ena in ista (!?) načela (Čujejo se klici: Hočemo).“ Tako so se ponavljali pogostokrat živio in slava klici. Ko pa je Jakliču ušla beseda „svobodno“, so se začeli obrazi daljšati sotrudnikom pri vzgoji in pouku in prav nobeden ni zaklical živio, slava in ravno tako so trdovratno molčali, ko je Jaklič takole nadaljeval: „Vzpričo izobrazbe učiteljstva je dandanes učiteljski stan ravnopraven z duhovnikom, in dandanes ni duhovnikov, ki bi hrepeneli

„Dober dan, mati! Vsaj sem prav prišel h gospodu Suknarju?“ — Ali so gospod doma? — Ali so mogoče oni njegova gospa?“ — povpraša došlec, precej slok mož, s ščipalnikom oboroženega obraza, dolge črne suknje, z visokim cilindrom na glavi in črnih glace-rokovic.

Boljša polovica Suknarjevega Tina, ogovorjena oseba, se vstopi pred njega, potegne si parkrat z umazanim predpasnikom po obrazu in pod nosom, ter skrivaje svoje zamazane roke v predpasnikove gube, vpraša zvedavo: „Oh, pa ja niso on' ta nov „šomašter“? Oh, mojga moža pa ravno sedaj ni doma! Na polju seno obračal! No pa nič ne dé! Zadnjič mi je rekel, da bode le tist' naš „šomašter“, ki zna dobro orgljati!“

„Da! da! gospa! Prišel sem se priporočat za službo! Moje ime je Ignac Pepeluhar! Škoda, da ni gospoda doma! Ali bi Vi rekli eno dobro besedo za me, pri Vašem gospodu soprogu? . . . Kje pa stanuje gospod Krivec?“

„No, no! Bom že povedala Tinetu, da ste bili tu! Tam-le je pa naš sosed Krivec, na oni-lem gnojišču gnoj premetava. Ta ima tudi nekaj govoriti pri tisti službi,“ zanoslja ženšče.

„Z Bogom, gospa! Pa ne pozabite!“ — se poslovil Pepeluhar ter pomoli svojo roko Suknarjevki, ki se je pa ne upa prijeti. — — —

„Dober dan, gospod Krivec! Imam čast se predstaviti: Ignac Pepeluhar, učitelj! Prišel sem pogledat Vašo šolo in ob enem sem si drznil, da se priporočim gospodom udom krajnega šolskega sveta. Upam, gospod Krivec, da se smem zanesti na Vašo besedo in na Vaš glas.“ S temi besedami se predstavi naš znanec Krivecu, od katerega je prihajal gnojni vzduh liki barjanski megli, ter mu pomoli svojo v glace-rokovicu tičečo desnico.

„Hm! hm!“ zagodrnja Krivec, obrnivši se proti Pepeluharju in brisaje si svoje od gnoja zamazane roke ob hlače, da bi segel došlec v roke. „No, no, bomo videli! Pa, ali znajo kaj dobro orgljati? Naš gospod župnik so rekli, da bodo le onega sprejeli, ki zna dobro orgljati! K gospodu župniku morate tudi iti! Če bodo oni za Vas, potem moramo tudi mi biti!“

„Orgljati pa znam, da me je veselje poslušati! Toda gospod Krivec, ali se smem zanesti na Vas? Ali bode te za-me, gospod Krivec? Žal Vam ne bo nikdar, to Vam rečem! — — — Torej Vas še enkrat prosim! Glasujte zame!“ prosi Pepeluhar.

„Saj bom, če bodo tudi gospod župnik“ — odvrne Krivec.

„Kje pa stanujejo gospod Smolnikar?“ — vpraša dalje prosilec.

(Dalje.)

po osebni nadvladnosti nad učiteljstvom (to je gotovo, da jih ni!); ako je pa kateri med njimi tak, zaostal je za duhom časa, niti ne ume svojega poklica. Pripoznam da se dobe oblastiteljne osebe med duhovniki (to že ni res, Jaklič se je zmotil, vsaj je rekel ravno kar, da jih ni!) vendar se dobe take neznosne osebe tudi v drugih stanovih, da se jim vse klanja."

In tem ljudem se ne zjasni, ne odpro se jim oči, ušesa imajo zakapane z voskom, le jezik jih še kdaj izda, da so iz naših vrst. In kakšen halo ženó v svojem glasilu, v katerem zapišejo na vsakih 10 besed petkrat „krščanski“ in štirikrat „katoliški“. Ne vemo, kako uče ti ljudje, ko tako kriče, da mora postati šola krščanska in katoliška, na vsak način pa morajo zelo nekrščansko učiti, ko tako zahtevajo preosnove.

Mi se le čudimo dotičnikom, čemu vendar žive med tem grešnim svetom in v teh nekrščanskih šolah uče! Začemu!? Saj se da pomagati! Pojdite v različne redove!

Ophelia, pojdi v samostan! Tam se podrecajte z najbolj debelimi vrvmi in živite sami prečisti katoliški vzgoji, s pomočjo „kanarčka in brezovke“! Pa ste menda preveč posvetni, zato vam smrdi samostan! Konečno izrekamo še enkrat svoje najčistejše pomilovanje vsem, ki so že na limanicah, in vsem, ki še bodo sedli na to lovilo premetenih klerikalnih tičarjev.

K. N.

„Šola naj ne bo občinski pašnik!“

Dne 9. svečana napravili so „rakovski samci“ veselico na Rakeku. Prvotno bi se imela vršiti ta veselica v šolskih prostorih na Rakeku — ako smo prav informovani, po dovoljenji šol. vodje v sporazumljenji c. kr. okr. šol. sveta — in čisti dohodek te veselice je bil tudi namenjen revni šolski mladini, katera bi prav krvavo potrebovala podpore. Toda „samci“ so obračali, cerkniški kaplan, recte rakovski katehet je pa obrnil. V „Slovenca“ je ta gospod poslal nekakov „Poslano“, v katerem je na dolgo in široko razkladal in tolmačil razne postavbe, ki govore, da predsednik krajnega šolskega sveta nima nikakor na svojo pest odločevati, kako naj se vporablja šolski prostori. Dalje je trdil in dokazoval oni isti gospod katehet, koliko pohujšanja (!) utegne nastati med šolsko mladino, ako zve, da se je po noči v istih prostorih, kjer se po dnevi poučuje, pleše, kjer se „najčesteje pričinja nenravnost“ ter zaključil svoje poslano s klicem: šola ostani kraj za vzgojo mladine. Čez dva dni, ako se še prav spominjamo, zagledalo je v „Slovenca“ zopet neko „Poslano“ beli dan, v katerem pa protestujejo rakovski župan in dva odbornika zoper to, da bi se šolsko poslopje, katero vzdržuje in oskrbuje občina, vporabljal za druge namene kakor za onega, za katerega je namenjeno.

Ako smo prav poučeni, je c. kr. okraj. šol. svet uničil svoje dovoljenje ter prepovedal imeti veselico v šol. prostorih.

Deputacija rakovških „samcev“ se je na to podala osebno k referentu c. kr. dež. šol. sveta, da intervenuje, a ta se je izrazil, da temu ne more nikakor dovoliti, šola ostani šola.

Zastopali smo že od nekdanj to stališče, da šola ostani šola, da naj šola ne bo „občinski pašnik“ in radi tega se popolnoma strinjamo z g. katehetom iz Cerknice in se mu še zahvaljujemo, da je spravil to pereče vprašanje

pred „forum“. Vendar opozarjamo pri tej priliki vse tovariše nadučitelje oziroma šolske voditelje na ono odredbo, katero je prejelo vrlo „okraj. učiteljsko društvo logaškega okraja“ v to svrhu od c. kr. dežel. šol. sveta za Kranjsko dne 12. sušca 1900, št. 297, glaseča se: „Der k. k. Landeschulrath hat mit dem Erlasse vom 11. März 1900, Z. 297 eröffnet, dass im Hinblick auf die Bestimmung im zweiten Absatze des § 29 der Schul- und Unterrichtsordnung vom 20. August 1870, R. G. Bl. Nr. 105 die Erlassung eines besonderen Verbotes, betreffend die Benützung von Schulräumen für einen ihrer Bestimmung zuwiderlaufenden Zweck nicht nothwendig und vorkommenden Falles es Sache der Schulleitung ist, auf die Befolgung dieser Bestimmung zu sehen und eventuell Fall für Fall Abhilfe beim k. k. Bezirksschulrath zu suchen“.

Na podlagi tega jasnega besedila imata torej edino le šolski voditelj pravico razpolagati s šolskimi prostori, nikakor pa ne predsedniki krajnih šol. svetov in ne občinski zastop. In ravno vsled tega pa pozivljemo vse šolske voditelje, da se postavijo vže enkrat na lastne noge in na ono stališče, ki jim veleva, ako imajo še kaj stanovskega ponosa v sebi, da šola bodi namenjena edino le svojej vzvišeni nalogi, vzgoji in pouku šolske mladine. Zaprite pa vrata vsem onim ljudem, ki so si prisvajali nadnaravno moč do šol in vaše veljave. Prepovejte torej v šolskih sobah vsako zborovanje, bodisi političnih ali nepolitičnih društev, istotako prepovejte v šolskih sobah tako imenovano velikonočno izpraševanje, oziroma zborovanjem raznih bratovščin, zakaj „enake pravice“ vsem. Ne bojte se zamere! Zamera gor' ali dol'!

Kakor smatramo mi cerkev za svet kraj, kjer se opravlja edino le božja služba in oznanjaj božja beseda, istotako smatramo šolo za svet kraj, kjer se čuj le vzgojevalna beseda učitelja.

Da pa ne pride med učiteljstvom in merodajnimi faktorji, ki si laste kljub jasnosti postav, še nekake nadpravice nad šolo in sploh nad vsem javnim življenjem, do kakih nepotrebnih prask, prosimo visoki c. kr. dežel. šol. svet, da izda podrobno navodilo vsem šolskim voditeljstvom, katere korporacije, oziroma osebe smejo vporablja šolske prostore v svoje namene.

Učiteljski pravnik.

Priobčuje „Pedagogiško društvo“ v Krškem.

(Dalje.)

Pravice v materjelnih zadevah.

Menjava s službami.

V tej zadevi govori § 34 kranjskega zakona z dne 9. sušca 1879 tako-le: „Vsled lastne želje se učitelj prestavi, če ali po redu za drugo službo prosi ali če menja za službo. Službo zamenjati dovoli po zaslišanju dotičnih krajnih in okrajnih šolskih svetov deželni šolski svet“. Na Kranjskem je zdaj ložje s službami menjavati, ker ima učitelj z ozirom na svoja službena leta povsodi enake dohodke, naj služi kjer koli. Za preselitvene stroške se v tem slučaju šolske gosposke ne brigajo; to se morata pogovoriti tista dva sama, katera s službami menjata. Na Štajerskem je še vedno težje s službami menjati, ker so plače še vedno navezane nekoliko na službene kraje.